

Toponimija otoka Paga

V. Skračić (ur.), Zadar: Centar za jadranska onomastička istraživanja
Sveučilišta u Zadru, 2011.

Suradnici: Branimir Brgles, Dunja Brozović Rončević, Slobodan Čače,
Ankica Čilaš Šimpraga, Josip Faričić, Emil Hilje, Miroslav Granić, Kristijan
Juran, Ante Jurić, Jadran Kale, Anamarija Kurilić, Damir Magaš, Ivo Oštarić,
Vladimir Skračić, Domagoj Vidović, Silvana Vranić i Nikola Vuletić

Nakon objavljenih monografija o toponimijama otoka Pašmana, Ugljana, Vrgade i Murtera *Centar za jadranska onomastička istraživanja* donosi nam monografiju o toponimiji otoka Paga. Iako je nastala izvan znanstvenoga projekta *Onomastica Adriatica* i polaznih planova *Centra za jadranska onomastička istraživanja*, ova knjiga temelji se, poput svojih prethodnica, na iznimnoj želji za očuvanjem tradicije te jezičnoga i kulturnoga blaga te borbi protiv „utapanja“ u zaboravu. Inicirana je istraživanjima Ive Oštarića, koji se, vjerujući da je zbog katalizacije načina života i utjecaja toga procesa na opstanak jezičnoga blaga krajnji čas za njegovo sustavno prikupljanje i bilježenje, još devedesetih godina posvetio istraživanju paške toponimije. Građu je skupljao sâm, maksimalno se trudeći crpiti prednost svoga statusa izvornoga govornika te ustrajno obilazeći cijeli otok Pag i anketirajući mještane. Dobivene podatke uspoređivao je među mnogobrojnim ispitanicima različitih profila, dobi i zanimanja, a poslije provjerio na terenu i u katastarskim uredima. Ta vrijedna građa predstavlja temeljno tkivo ovoga projekta, ploda zajedničkoga truda mnogih stručnjaka koji istodobno nudi sintezu rezultata njihovih istraživanja i potiče čitatelje na dopune i buduća istraživanja.

Prema modelu ranije objavljenih djela u nizu, knjiga je strukturirana u dvije veće cjeline. Prva, naslovljena *Onomastički ambijent otoka Paga*, obuhvaća radove koji analiziraju geografiju, povijest, povijest umjetnosti, kartografiju, etnologiju i populacijska obilježja otoka Paga. Druga je pak, naslovljena *Toponimija otoka Paga*, posvećena toponomastičkim pitanjima (suvremenom i povijesnom korpusu toponima te dijalektološkim, onomastičkim, semantičko-motivacijskim i etimološkim interpretacijama građe).

ONOMASTIČKI AMBIJENT OTOKA PAGA (3–262)

U cjelini *Onomastički ambijent otoka Paga* uvodna je studija Damira Magaša *Zemljopisna obilježja otoka Paga u funkciji upoznavanja njegove toponimije* (5–49). Smatrajući da je za upoznavanje onimije otoka ključno upoznavanje prirodnih i društvenih obilježja te povijesno-zemljopisnih odrednica razvoja (budu-

ći da se u njoj odražavaju), autor se posvećuje spomenutim temama te ih detaljno analizira. Ističe važnost zemljopisnoga položaja, geološkoga sastava, geomorfoloških, klimatsko-vegetacijskih, pedogeografskih, hidrogeografskih, fitogeografskih i edafogeografskih značajka. Takav povoljni prirodno-geografski kontekst omogućio je razvoj naselja te obitavanje stanovništva, čije se kretanje i vrednovanje otoka prati u nastavku, u sklopu analize antropogeografskih obilježja razvoja. Tabličnim prikazima Magaš predstavlja razvoj populacijske strukture. U tom kontekstu ističe proces depopulacije, rezultat ruralnoga egzodusa i nalaženja boljih životnih uvjeta izvan otoka (npr. u Zadru, kojem gravitira i s kojim je, kao najbližim regionalnim središtem, odlično povezan). Tim procesima uvjetovano zanemarivanje i postupno zaboravljanje nazivlja i imena otočnih lokaliteta i terena, Magaš nastoji spriječiti poticajima za daljnja istraživanja.

U radu *Otok Pag od prapovijesti do kraja antičkog razdoblja* (51–91) Anamarija Kurilić pokazuje kako bi najstarije potvrde života mogle potjecati iz eneolitika ili brončanoga doba. U željeznome dobu živjelo se u gradinskim naseljima, od kojih su neka prvi put predstavljena u ovoj knjizi. Nalazi iz toga doba (npr. spomen otoka Mentorida u djelima grčkih pisaca) navode nas na zaključak da su otok naseljavali Liburni. Vjerojatno je tada najvažnije naselje na otoku bila *Cissa*, na gradini Košljun u Novaljskome polju blizu Caske, dok se u rimsko doba središte života te zajednice preselilo uz more, u Uvalu Caska. U skladu s gospodarskim i političkim okolnostima, središte zajednice premještalo se u trokutu Caska – Novalja – Stara Novalja. Uz *Cissu*, autorica spominje i vjerojatnost postojanja još nekih središta otočnih zajednica. Bar dvije bizantske utvrde nastale uključivanjem u Justinijanov obrambeni sustav svjedoče o važnosti otoka u VI. stoljeću, a arheološka istraživanja dokazuju prisutnost hrvatskoga pučanstva na ovome dijelu Jadrana od kasnog VIII. ili od IX. stoljeća.

Na ovaj članak tematski se nastavlja rad Emila Hilje naslovljen *Spomenici povijesnoga graditeljstva na otoku Pagu* (93–180). U njemu se autor osvrnuo na srednjovjekovne spomenike i objasnio da je položaj povijesne arhitekture ovisio o položaju naseljenih mjesta, obradivih površina itd. U tome razdoblju sagrađeno je i više od 80 crkava, što jasno ocrtava kulturno stanje otoka, a njihova imena sačuvana su u dokumentima i toponimima. Razvoj urbanih sredina, koji podrazumijeva nestajanje starih naselja (Staroga Paga i *Cisse*), nastajanje novih (Novoga Paga i Novalje) te premještanje naselja (npr. najmanjih sela, Dinjiške i Poveljane), također je bez sumnje ostavio traga u toponimiji otoka Paga.

Historiografska pitanja vezana uz otok Pag analiziraju se i u članku *Srednjovjekovni Pag (povijesni pregled i topografija)* (181–216) Miroslava Granića, koji opisuje društvene i političke odnose u srednjem vijeku. Autor donosi pregled (političkoga) razvoja otoka – borbu za autonomiju, neugodne sukobe sa Zadranima

koji su im uskraćivali prava te otočnu suradnju sa saveznicima (npr. Venecijom ili ugarsko-hrvatskim kraljevima). Mnogi od tih saveza zabilježeni su u spisima i poveljama, koji su u Granićevu članku predstavljeni u originalu, na latinskom jeziku, uz prijevod na hrvatski. Među njima zasigurno treba istaknuti i „rodni list“ novoga grada Paga iz 1443. godine, također citiran u ovoj monografiji. Uz pomoć sačuvanih dokumenata, crteža paškoga povjesničara Ruića te karata kartografa Zavorea, u drugome se dijelu članka predstavljaju najvažnije fortifikacije, javne zgrade, kuće i palače, crkve i samostani te gradska luka. Ti podatci također su vrlo vrijedni za onomastiku i njezine discipline.

U svojem drugom članku, naslovljenom *Antroponimijska građa Paga iz Ruićevih rukopisa* (217–249), Miroslav Granić osvrće se na rukopise paškoga polihistora Marka Laura Ruića, jedinog i najpouzdanijeg izvora za demografska kretanja na otoku. Iznimnu znanstvenu vrijednost ima dosada neobjavljen rodoslovni kodeks sa 142 genealogije paških porodica. Uz njega predstavljeni su i integralni popisi gradskih vijećnika, popisi paških plemićkih porodica, popisi kućestarješina kojima je dodijeljen teren za izgradnju u novome gradu Pagu (usustavljeni prema četvrtima), popisi imigranata s naznačenim mjestom podrijetla ili staleškom oznakom itd. Ovaj je korpus, donesen u preglednim tablicama, osim za onomastiku, relevantan i za prikaz šarolike etničko-kulturne slike stanovništva otoka Paga.

Prva je cjelina monografije zaključena radom Jadrana Kale *Dudićev osik kao krajobrazni ključ* (251–261). U njemu je, radi cjelovita opisa ambijenta, opisan *osik*, tipičan paški arhitektonski model suhozida, višeprostrornoga objekta za čuvanje i mužnju ovaca u zaseoku Dudići blizu Luna. Prateće nam fotografije pokazuju zanimljive kružne tlocrte koji svjedoče o svakodnevnim aktivnostima pastirā i različitim ulogama toga prostora. Autor, međutim, ističe kako vrijednost Dudićeva *osika* nije u tisućljetnoj ili stoljetnoj starosti kojom se mogu podičiti neke suhozidne međe na istočnome jadranskom priobalju, nego u njegovu odrazu simbioze stanovnika i prostora.

TOPONIMIJA OTOKA PAGA (263–692)

Druga cjelina monografije, *Toponimija otoka Paga*, posvećena je samoj toponimiji i jezičnim pitanjima. U skladu s područjima kojima pripadaju njihove teme, radovi su raspoređeni u četiri poglavlja: *Metodologija istraživanja*, *Suvremena građa*, *Povijesna građa* te *Jezična analiza*.

Uvod je u ovu cjelinu članak Ante Jurića i Vladimira Skračića *Metodologija istraživanja* (265–267), u kojem se predstavlja metodologija istraživanja i prikupljanja građe. Nju je, uloživši izniman trud, devedesetih godina sâm anketiranjem prikupio Ivo Oštarić u naseljima otoka Paga. Prikupljenu su građu pregledali i usporedili sa stanjem na terenu i suradnici s *Instituta za hrvatski jezik i jezikoslov-*

lje – Dunja Brozović Rončević, Ankica Čilaš Šimpraga i Domagoj Vidović, a dijalektološki ga je obradila Silvana Vranić s riječkoga *Filozofskog fakulteta*. Dio je građe provjeren i u katastarskim uredima.

U sljedećem poglavlju, naslovljenom *Suvremena građa* (269–476), korpus od 3695 prikupljenih jedinica organiziran je i sistematiziran po katastarskim općinama (otok je podijeljen na njih sedam: Lun, Kolan, Barbati, Novalja, Pag, Poveljana, Dinjiška). One su pak podijeljene na ukupno 40 toponomastičkih sektora. Sektori su poredani od sjeverozapada prema jugoistoku, a unutar njih po istome su načelu poredani i toponimi označeni brojem. Korpus suvremenih toponima usustavljen je u tablici s četiri stupca. U prvome je stupcu oznaka – kratica otoka, katastarske općine i redni broj sektora. Broj u drugome stupcu sugerira koji je po redu određeni toponim u istom tom sektoru. U trećem je stupcu toponimski lik zabilježen na terenu, a u četvrtome kratak opis referenta, kako pokazuju primjeri:

SEK.	BROJ	TOPONIM	REFERENT I OPIS
PLU1	50	Krâvljak	pojilište u pašnjaku
PKO1	5	Čûn	pašnjak; <i>čun</i> 'kameni brijeg stožasta izgleda'

Posebni dijalektni izrazi i specijalizirani termini, budući da nemaju standardnojezične zamjene, objašnjeni su katkad i u stupcu u kojem se donosi opis referenta. U monografiji je ponuđen i glosar, što olakšava razumijevanje svakom zainteresiranom, a vizualnu potkrjepu tabličnoga prikaza toponima nalazimo u pratećim toponomastičkim kartama koje je izradio Kristijan Juran iz *Centra za jadransku onomastičku istraživanja*. Nakon zemljovidâ u prilogu slijedi »Abecedno kazalo suvremenih toponima« (433–476) u kojem su abecednim redom predstavljeni svi toponimi.

Analogno obrascu iz prethodnoga poglavlja, slijedi analiza povijesnoga korpusa paških toponima u radovima obuhvaćenima poglavljem naslovljenim *Povijesna građa* (477–605).

Branimir Brgles i Dunja Brozović Rončević autori su rada *Povijesne potvrde paške toponimije* (479–522). U njemu su predstavljeni toponimi zabilježeni od najstarijih pisanih vrela do XVII. stoljeća. Uvodni kratki pregled povijesnoga razvoja vodi nas od antike, u kojoj nalazimo tek oskudne potvrde, preko ranoga i razvijenoga srednjeg vijeka, do kasnoga srednjeg i ranoga novog vijeka, na koji se odnosi najveći broj obrađivanih toponima. Većina povijesnih potvrda u članku preuzeta je iz baze povijesnih toponima obrađene za projekt „*Hrvatska povijesna toponimija*“. Za ovaj je prikaz paške povijesne toponimije građu iz objavljenih i neobjavljenih vrela dodatno ekscerpirao Branimir Brgles.

Predstavljene povijesne potvrde potvrđuju Skokov zaključak kako velika većina paških toponima pripada slavenskomu onimijskom sloju – kategorije povezane s konfiguracijom tla, rtovima, uvalama i obrađenim česticama, dok su tragovi romanskoga utjecaja najčešći u imenima naselja. Najviše je obrađenih srednjovjekovnih toponima motivirano geomorfološkim osobitostima, zamjetni su i oni motivirani ljudskom djelatnošću, dok je najmanji broj posvojnih toponima motiviranih vlasničkim odnosima.

Potom u radu slijedi tablica u kojoj je zabilježeno šestotinjak povijesnih potvrda paških toponima. Za svaki se ekscerpirani zapis, uz relevantan citat iz povijesnoga vrela (u zasebnoj tablici), donosi i datum zabilježbe, navođenje vrela, te, kad je to bilo moguće, identifikacija i ubikacija toponimā, kako je vidljivo iz primjera.

TOPONIMSKI LIK	VRSTA	DANAS	OPIS	CITAT	DATUM	VRELO
Ofcinincha	krč.; paš.		Danas Bocinica	260	1489., 12.V.	Petrus de Pago, B1, F I, fol. 40r
Schirlatac	p.	Škrlatac	Lokalitet jugoistočno od grada Paga	261	1489., 12.V.	Petrus de Pago, B1, F I, fol. 40r

U radu *Geografska imena na starim kartografskim prikazima otoka Paga* (523–563) autor Josip Faričić objašnjava kako na starim zemljovidima kodiranje geografskoga sadržaja te ispisivanje geografskih imena nije uvijek bilo sustavno i razumljivo.

Rezultati njegova istraživanja temelje se uglavnom na analizi originalā i, u manjoj mjeri, na preslikama nedostupnih izvornika pedesetak starih karata, kronološki ograničenih sredinom prve polovice devetnaestoga stoljeća, kada se bitno promijenila metodologija kartografiranja hrvatskoga prostora. Ovom prigodom dan je tablični pregled osnovnih podataka o kartama te popis paških toponima na njima.

Istraživanjem autor dolazi do zaključka da su broj i obilježja toponima otoka Paga, susjednih otočića i pripadajućega akvatorija uglavnom ovisili o vrsti karte, njezinu mjerilu i stupnju geografskih spoznaja o otoku. S time u skladu, općenito govoreći, dok je na preglednim geografskim i pomorskim kartama najčešće zabilježeno samo ime otoka, na kartografskim prikazima Dalmacije i zadarske regije broj toponima bio je veći: zabilježena su imena otočnih naselja, imena istaknutijih otočnih uvala i rtova te je imenovano područje paških solana. Mnogobrojni toponimi zabilježeni su na katastarsko-topografskim skicama cijeloga otoka ili nje-

govih pojedinih dijelova, koje su izrađivali hrvatski autori (M. I. Ruić i F. Zavo-reo), koji su dobro poznavali otok i hrvatski jezik tamošnjih stanovnika. Najviše ih je pak zabilježeno na francuskoj topografskoj karti Kvarnera i sjeverne Dalma-cije iz 1811. te na pomorskoj karti koju je objavio Vojno-geografski institut iz Mi-lana 1822.–1824. U nastavku slijede karte koje vizualno obogaćuju prikazanu ra-ščlambu (565–605).

Treće poglavlje ove cjeline *Jezična analiza* (607–692) obuhvaća četiri rada u kojima se predstavljena građa analizira i interpretira s etimološkoga, dijalektološkoga i onomastičkoga stajališta.

Slobodan Čače u uvodu studije *Antički toponimi otoka Paga – izvori* (609–620) donosi pregled prikaza otoka Paga u djelima različitih antičkih autora, a po-tom ističe važnost Plinijeva djela, završenoga 77. g. po Kr., kao najcjelovitijega književnoga izvora za poznavanje naših krajeva. Potvrđama koje sadržavaju po-pise jadranskih gradova (i prikazuju stanje koje se odnosi na drugu polovicu 1. st. pr. Kr.) autor se posvetio u prvome dijelu rada, izdvajajući spomen otočnoga grada *Gisse*. Također, analizira i probleme nastale kvarenjem rukopisne preda-je. U drugome dijelu rada Čače pregledno donosi sve zabilježene antičke toponi-me otoka Paga i okolnih manjih otoka: **Cissu* (današnju Casku) i **Mao* (današnji Maun). U trećem, zaključnom dijelu rada spominju se toponimi koji su vjerojatno antičkoga podrijetla, ali nisu zabilježeni prije kraja antike. Riječ je o sljedećim to-ponimima: **Castellione* (danas Košljun), **Paulianum* (danas Poveljana), **Bassia-num* (Bošana), **Navalia* (danas Novalja), **Lon* (danas Lun), **Scard* (danas Škar-da), kao i o samome imenu grada i cijeloga otoka Paga, čije je podrijetlo dvojbe-no. Zaključno, iz analizirane skupine toponima koji potječu najkasnije iz rimsko-ga doba, S. Čače izdvaja četiri toponima koji zasigurno pripadaju predromansko-mu jezičnom sloju: **Cissu*, **Mao(n)*, **Scard-* i **Lon-*, vjerujući da je smještaj tih četiriju predromanskih toponima oko sjevernoga dijela Paga (oko Novalje) poslje-dica premještanja u povijesti otoka.

Dijalektološkim interpretacijama posvetila se Silvana Vranić u radu naslovlje-nom *O paškim govorima* (621–637). Autorica nas najprije povijesnim pregledom upoznaje s dosadašnjim istraživanjima jezičnih osobitosti paških govora, prove-denima od 50-ih godina 20. st., a potom predstavlja spoznaje dobivene vlastitim istraživanjima i proučavanjima fonologije i morfologije govora paških mjesta. Na temelju dobivenih rezultata paški su govori klasificirani u dva makrosustava: ju-goistočni i sjeverozapadni.

Slijedeći obrazac fonološkoga opisa, u kojemu analizira vokale, konsonante i prozodijska obilježja, te nadovezujući na njega napomene o morfološkome susta-vu, autorica opisuje oba makrosustava. Posebna je vrijednost rada u mnogobroj-nosti primjera kojima se sve zakonitosti potvrđuju.

Potaknuta neslaganjima u vezi s dosadašnjom dijalektnom klasifikacijom ju-goistočnih paških govora, Vranić donosi pregled kriterija pripadnosti narječjima i potkrjepljuje ih primjerima. Tako je zaključila da u govoru Poveljane dominira čakavski ikavski sloj (dvonaglasni sustav (s kratkim i dugim naglaskom, prednaglasnim dužinama i čuvanjem staroga mjesta naglaska), a govorima Dinjiške i Vlašića svojstvena je simbioza dvaju sustava (starijega čakavskog te novijega štokavskog).

U drugome dijelu rada Vranić objašnjava da drugi, sjeverozapadni makrosustav paških govora nedvojbeno pripada čakavskom narječju, odnosno ikavsko-ekavskom dijalektu. Prema dijalektološkim kriterijima, mjesni su govori sjeverozapadnoga dijela otoka Paga zbog svojih osobitosti grupirani u tri tipa, odnosno četiri mikrosustava. Južni tip čine mikrosustav govora grada Paga i Košljuna te mikrosustav Metajne i Barbata; sjeverni tip obuhvaća govore Novalje, Stare Novalje te Luna i njegovih zaselaka; govori Kolana, Mandra i Šimuna dio su interferentnoga tipa, obilježeni jezičnim značajkama koje polariziraju prva dva tipa.

Dunja Brozović Rončević, Ankica Čilaš Šimpraga i Domagoj Vidović autori su rada *Suvremena toponimija otoka Paga (639–679)*. Svoje istraživanje temelje na korpusu koji je devedesetih godina skupio Ivo Oštarić te na provjerama i potvrđama dobivenim vlastitim terenskim istraživanjima. Rad je podijeljen na dva dijela.

U prvome dijelu interpretiraju se suvremeni ojkonomi i hodonimi zabilježeni u sedam paških katastarskih općina. Takva jasna klasifikacija po općinama omogućuje sustavan pristup te lakši pregled toponima i njihovih etimologija.

U drugom se dijelu donosi semantičko-motivacijska razredba 3.664 paških toponima prema modelu *Odjela za onomastiku i etimologiju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*.

Današnja paška toponimija vjerno odražava jedinstvenu raznolikost krškoga krajolika (npr. *Bàra, Brižiči, Dràga, Ledīne, Osâpnik, Plasà* itd.). Neki toponimi zapravo su toponomastičke metafore, čiji su izvori predmeti iz svakodnevnice uporabe ili su motivirane dijelovima tijela (npr. *Bòkarska glavīca, Čūn, Křpica, Nožīca, Rūpa, Škātule, Ždrīlò* itd.). Abecednim redom prikazani su toponimi fitonimnoga postanja (npr. *Brestīć, Gâjac, Jablânka, Koromâčna, Mûrvica, Orišīci, Râdička, Smokôvka* itd.) te toponimi zoonimnoga postanja (npr. *Gàvranići, Kônjska rûpa, Oslīnjak, Pàsja stīna, Tovârje ogrâdice, Vúčja dràga, Zēči vřtal* itd.). U nastavku izdvojeni su toponimi motivirani prirodnim pojavama (npr. *Bûrin bók, Veterīnka* itd.) te detaljno klasificirani toponimi motivirani ljudskom djelatnošću.

Najveći je broj paških toponima antroponimnoga podrijetla – među njima najbrojniji su oni nastali od obiteljskih nadimaka, a slijede oni motivirani prezimenima, osobnim imenima i osobnim nadimcima. Ušćuvani su i odrazi kršćanskih

imena te neka rijetka ili izumrla imena. Među višečlanim toponimima antroponimnoga postanja zanimljivo je istaknuti čest sastavni apelativ *draga* i *dražica* (npr. *Blitvarova drâga*, *Dùdulice drâga*. *Kujîna dražica*, *Sânkovičeva drâga*, *Škrivânova dražica* itd.).

Hrvatski je sloj rjeđi među imenima naselja, ali ipak prevladava (kako je ranije zaključio i Skok): u imenima paških naselja ogledaju se različiti jezični slojevi (od *Cisse* predrimskoga razdoblja, preko većine primjera u kojima se odražava romanski sloj – stariji rimski ili mlađi dalmatski, pa do hrvatskoga Dinjiška). Ojkonimi hrvatskoga postanja najčešće se izvode od fitonimijskoga nazivlja ili su etnonimskoga postanja.

Predstavljeni su i temeljni tvorbeni uzorci, posebice kod odnosnih toponima, određenih položajem ili odnosom prema drugim toponimima. Ovaj rad upozorava i na romansko-hrvatsku simbiozu, čiji su rezultat toponimi tautološkoga podrijetla (npr. *Punta Rta*) ili hibridni toponimi (npr. *Lokvanj*).

Na spomenutu se romansko-hrvatsku simbiozu referira u posljednjem radu ovoga poglavlja Nikola Vuletić, naslovivši ga *Dalmatoromanski prežitci u toponimiji otoka Paga* (681–692). U uvodu autor se oslanja na istraživanja P. Skoka, slažući se s njegovim mišljenjem da je većina toponima otoka Paga hrvatskoga podrijetla, a samo manji dio romansko-dalmatinski. U ovome je radu slijeđena i Skokova metodologija, stoga Vuletić u obzir uzima samo one toponime dalmatskoga podrijetla koji su u hrvatski toponimijski sustav ušli kao toponimi, a oni današnji toponimi koji su kao apelativi dalmatskoga podrijetla integrirani u leksički sustav tamošnjih hrvatskih govora nisu analizirani. Iz perspektive hrvatskih govora na Pagu, dalmatskim se određuje sve jezično naslijeđe što je u njih ušlo tijekom dodira s dalmatinskim Romanima, bez obzira na konačno podrijetlo pojedinih likova. Dalmatoromanskim prežiticima određuju se i toponimi koji nose prepoznatljive znakove najranijeg sloja posuđenica i toponimi koji su u hrvatski sustav ušli poslije, ali su nemletački. Autor donosi izbor od 44 toponima (pri čemu inačice navodi u istoj natuknici), a zatim ih analizira.

Uz kritički osvrt na dosad analizirane dalmatoromanske prežitke, u ovome radu nudi se i niz dalmatoromanskih toponima koji dosada nisu uzeti u obzir, posebice u Novalji. Vuletić zaključuje kako se veći dio Skoku nepoznatih toponima romanskoga podrijetla nalazi na području Novalje. Ondje su, zbog povijesnih okolnosti, u određenom trenutku postojali najpovoljniji uvjeti za romansko-slavenske kulturne i jezične dodire, što se očituje u toponimijskome korpusu. Visok udio romanskih toponima ne znači da su na dotični prostor Hrvati stigli kasno, kako je mislio Skok, već samo da je dodir dviju skupina na tome prostoru bio intenzivan.

Zbog svoje bogate prošlosti i prirodnih ljepota otok Pag dosad je opisan u djelima mnogih autora. Međutim, ovo djelo, *Toponimija otoka Paga*, iako usmjereno na tek jedan djelić baštine – toponime, pruža potpuno novu perspektivu. Vijeće *Centra za jadranska onomastička istraživanja* i njegov voditelj V. Skračić skromno objašnjavaju kako ni ova knjiga ne predstavlja konačan odgovor na sva toponomastička pitanja. Upravo u tome prepoznaju motivaciju za druge istraživače, bude li im stalo da jezično blago okupe i zapečate kao suradnicima u ovoj knjizi. Oni su se, koračajući od različitih ishodišta, odabirući različite pristupe građi, nudeći raznovrsne preglede dosadašnjih istraživanja i predstavljanje novih spoznaja, iznimnim trudom približili zajedničkome cilju i priredili ovu toponomastičku monografiju. Iscrpna, logički organizirana, usustavljena, dotjerana kvalitetnim kartografskim prikazima, tablicama i fotografijama, ova je monografija velik doprinos hrvatskoj onomastici. Svaki će korisnik taj doprinos protumačiti na svoj način: kao podsjetnik ili opomenu vezane uz čuvanje baštine, kao udžbenik ili referentnu bibliografiju, kao razglednicu, kao motivaciju ili model za sljedeća istraživanja itd.

Naposljetku, podsjetimo se da će vrijednost paške toponimije u upotpunjavanju hrvatskoga toponomastičkog mozaika postati još vidljivija kad se dobije podrobniji uvid u toponimiju susjednih dalmatinskih i kvarnerskih otoka, što ističu i autori, s nadom u nastavak ovoga iznimnog projekta.

Joža Horvat